

10. Соколов В.М. Толерантность: состояние и тенденции. – М., 1997.
11. Гершунский Б.С. Толерантность в системе ценностно-целевых приоритетов образования. // Педагогика. – 2002. – № 7.
12. Галкин А.А., Красин Ю.А. Культура толерантности перед вызовами глобализации. // Социологические исследования. – 2003. – № 8.
13. Декларація принципів толерантності. ЮНЕСКО.
14. Тишков В. Толерантность. Взаимопонимание и согласие. – Якутск, Сб. РАН, 1999.
15. Старовойтова І.І. Толерантність як міра ідентифікації особистості у суспільстві // Наукове пізнання. Методологія та технологія. Випуск 1-2. – 2002, С. 167-171.
16. Бондырева С.К., Колесов Д.В. Толерантность (введение в проблему). – М., 2003.

УДК 37.091.3

ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В УМОВАХ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ

КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Беляев С.Б.

У статті розглядаються принципи питання організації педагогічної взаємодії у ВНЗ педагогічного профілю. Провідною є думка про необхідність створення умов для свідомого активного оволодіння студентами педагогічними знаннями, готовності працювати в умовах оновлення форм та методів організації навчального процесу.

Ключові слова: педагогічна взаємодія, технологічний підхід, інноваційна педагогічна діяльність.

ОСОБЕННОСТИ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ В УСЛОВИЯХ ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО ПОДХОДА

Беляев С.Б.

В статье рассматриваются вопросы организации педагогического взаимодействия в ВУЗе педагогического профиля. Ведущей является

ідея необхідності створення умов для свідомого активного оволодіння студентами педагогічними знаннями, готовності працювати в умовах оновлення форм і методів організації навчального процесу.

Ключеві слова: педагогічне взаємодія, технологічний підхід, інноваційна педагогічна діяльність.

FEATURES OF THE PEDAGOGICAL INTERACTION IN CONDITIONS OF THE TECHNOLOGICAL APPROACH

Beliaev S.

In this clause we considered the questions of organization of the pedagogical interaction in the professional preparation students in the high school of pedagogical type. The predominant idea consists in the necessity of creation of conditions for the active and conscious mastering of the pedagogical knowledge's by the students, their availability to work in situation of the updating forms and methods of the educational process's organization.

Key words: pedagogical interaction, technological approach, innovative pedagogical activity.

Розвиток цивілізації, постійне оновлення вимог щодо якості освіти в значній мірі обумовлюється технологізацією суспільства, ускладненням систем комунікації, використанням нових знань, технологій тощо. Якість освіти традиційно оцінюється суспільством як готовність індивіда до самостійного життя, продовження навчання упродовж життя (наявність умінь самонавчання та самовиховання). Традиційно готовність особистості до самореалізації, саморозвитку та самовдосконалення розглядається в межах гуманістичної освітньої парадигми, яка визначає найголовнішою умовою навчально-виховного процесу його особистісну зорієнтованість, спрямованість на створення умов для забезпечення студентів відчуття суб'єкту діяльності. Такий підхід у педагогічній науці має здебільшого теоретичне обґрунтування якості очікуваного результату, у той час як практична складова (реалізація ідей гуманістичної педагогіки) має несистемний характер. Відсутність

чіткої технологічної схеми реалізації ідей гуманістичної педагогіки та об'єктивна необхідність забезпечення декларованих нею результатів обумовили вибір теми даної статті.

Виникнення і розвиток технологічного підходу в освіті, на наш погляд, є актуальною тенденцією, що відповідає відомому закону діалектики – переходу кількісних змін у якісні. Упродовж ХХ століття педагогічні пошуки дали ряд відкриттів, винаходів та вдосконалень, що об'єднуються за загальними ознаками гуманістичної педагогіки, а саме:

- створення сприятливого освітнього середовища для самостійної пізнавальної діяльності;

- створення піднесеної емоційної атмосфери педагогічної взаємодії;

- підбір та адаптація освітніх програм відповідно до комплексу особистісних характеристик і потенціалу;

- поступовий рух позиції викладача від авторитарного керівника освітнього процесу в бік консультанта-помічника.

У той же час слід констатувати, що жоден з прикладів реалізації ідей гуманістичної освітньої парадигми не отримав широкого розповсюдження. Більше чверті століття педагогічній громадськості відомі ідеї педагогіки співробітництва, вони увійшли до підручників з педагогіки, їх включено до програм державних екзаменів, вчителі – представники педагогіки співробітництва дають майстер-класи, але констатувати готовність випускника ВНЗ педагогічного профілю працювати у відповідності до ідей педагогіки співробітництва ще зарано. Виникає закономірне питання, відповідь на яке може дати можливість прогнозувати розвиток педагогічної науки і практики: «За яких умов якість підготовки випускника ВНЗ педагогічного профілю досягне зазначеного рівня?» Відповідь на поставлене питання, на наш погляд, криється у глибинному розумінні сутності гуманістичної педагогіки.

Характер міжособистісного спілкування, на який звертають увагу в першу чергу, є обов'язковим, але не системоутворюючим елементом. Сприятливе освітнє середовище, суб'єкт-суб'єктна взаємодія, консультативний характер включення викладач в освітній процес вказують на принципово відмінні від традиційних шляхи опанування знань.

Традиційна схема руху інформації представляє собою передавання й наступне сприймання інформації у вигляді знаково-символьної системи представлення абстрактних уявлень, понять, термінів.

Відправним пунктом руху інформації виступає викладач, який одночасно виступає і керівником освітнього процесу. Студент, який пропагується рівноправним учасником освітнього процесу, повинен опрацювати запропоновані обсяги навчального матеріалу у відповідності до визначених вчителем вимог. В умовах реалізації технологічного підходу в освіті наведена схема підпадає під жорстку критику. Кінцевим результатом її запровадження є певні обсяги знань фактологічного матеріалу, що оцінюється за допомогою різних шкал (5-ти, 12-ти, 100- бальних) з визначенням обов'язкового мінімуму. Так само оцінюються уміння застосовувати отримані знання на практиці. Для студентів ВНЗ педагогічного профілю йдеться про здатність проводити уроки з відповідних дисциплін.

Оскільки джерелом інформації, шаблонних способів застосування знань у педагогічній практиці залишається викладач, то гуманістична парадигма за умов існування представленої схеми передачі інформації стає декларативною. Довести дане твердження не важко. Достатньо лише звернутись до сучасних наукових видань і проаналізувати думки вчених по стан, джерела та перспективи розвитку педагогічної науки та практики. Наприклад, І.М. Дичківська виділяє окрему групу творчих педагогів – «педагоги-майстри, які швидко сприймають і досконало використовують як традиційні, так і нові підходи та методи» [1, с. 28]. У даному випадку йдеться не про середньостатистичного випускника ВНЗ педагогічного профілю, а про досвідченого вчителя, який має здатність працювати творчо збагачувати педагогічну практику новими ідеями, новим змістом, технологіями тощо.

Налаштування на інноваційну педагогічну діяльність не відбувається за умов реалізації традиційної схеми педагогічного процесу через те, що інформація, як з'єднувальний ланцюг учасників педагогічної взаємодії, є одночасно і об'єктом цієї взаємодії. Вона визначається одним із учасників (викладачем) і стає фіксованою кінцевою метою іншого учасника (студента), що і обумовлює шаблонний характер навчання. Формування готовності до інноваційної педагогічної діяльності стає

процесом здебільшого залежним виключно від особистісного потенціалу студента, а не обумовлюється педагогічною взаємодією. Різні варіанти розглянутої схеми можуть пропонувати замінювати викладача, на такі джерела інформації, як підручник, періодичні видання, мережу **Internet**.

У кожному з можливих наведених варіантів характер отриманих знань (опрацьованої інформації) залишається репродуктивним, оскільки студент у даному випадку намагається сприйняти, усвідомити та запам'ятати вже готові способи педагогічної діяльності. Всі вони колись виникли як результат педагогічної творчості, але при наступних етапах передачі новим поколінням у такий спосіб втратили свою інноваційну складову і перетворились на типові, стереотипні підходи, що відповідають відповідним типовим ситуаціям. При організації процесу опанування такого роду знаннями студент може демонструвати навіть потенційну активність. Основними показниками потенційної активності В.І. Лозова [2] виділяє прагнення до діяльності, що знаходить вияв у інтересі до діяльності, допитливість та інтерес.

Можливість проявлення педагогічної творчості залежить передусім від усвідомлення суб'єктом педагогічної діяльності потенційних можливостей застосування відомих йому знань, свого потенціалу, уміння аналізувати умови діяльності і прогнозувати можливі педагогічні результати. Такий характер педагогічної діяльності називають інноваційним.

Підготувати студента ВНЗ педагогічного профілю до професійної діяльності на рівні педагога-майстра, на наш погляд, цілком можливо за умов запровадження технологічного підходу. З цією метою слід кардинально переглянути схему передачі інформації.

Оскільки особливістю технологічного підходу є гарантування наперед визначених педагогічних результатів, то в умовах професійної підготовки студентів ВНЗ педагогічного профілю характер взаємодії студента з навчальним матеріалом має отримати відповідного характеру. Навчально-пізнавальна діяльність повинна набути активного, пошуково-перетворюючого характеру, що відкриє студентові можливість усвідомлено опановувати необхідними знаннями, набувати необхідні практичні уміння та навички. При цьому інформація, що під-

лягає засвоєнню, є одночасно об'єктом, на який спрямована активність обох суб'єктів навчального процесу. У даному контексті навчально-пізнавальна діяльність студента максимально наближається за якістю до наукового пізнання.

Суб'єктивний досвід студента, що накопичується під час безпосередньої педагогічної діяльності під час проходження різних видів педагогічної практики, вивчення методичної літератури постійно перетинається з педагогічним досвідом викладача. При цьому здобутим інформація стає результатом зіткнення та перетинання досвіду викладача із досвідом студента, взаємодоповнення та взаємозбагачення двох суб'єктивних досвідів. За таких умов процес опанування педагогічними знаннями, формування та розвиток педагогічних умінь і навичок набуває свідомого характеру. Отримані з використанням активних методів навчання знання є усвідомленими й такими, що можуть бути у разі необхідності модернізовані студентом у відповідності до нових умов педагогічної діяльності.

Традиційно обсяг здобутої студентом інформації визначався як зміст навчання з мінімальними та максимальними показниками засвоєння. За умов реалізації технологічного підходу зміст навчання перетворюється на об'єкт активного освоєння студентом у процесі розвитку (розширення) власного досвіду шляхом зіставлення окреслених перспектив із доступним обсягом інформації, що належить сфері передового педагогічного досвіду. Означений процес не може протікати у формалізованому вигляді, а має виключно активний характер. Студентові стає доступною лише та частина змісту освіти, що суб'єктивно має цінність і співвідноситься за певними ознаками із особистим стилем педагогічного спілкування, ідеологією тощо.

Наведена схема залишається в межах відомої суб'єкт-суб'єктної взаємодії, але набуває кардинально іншого внутрішнього наповнення. Деклароване в межах технологічного підходу гарантування високої якості результатів педагогічного процесу здійснюється саме на основі забезпечення високого рівня пізнавальної мотивації студента і, як результат, інтенсивного активного накопичення педагогічного досвіду під час вивчення теоретичних питань, виконання завдань педагогічної практики. Активне свідоме накопичення необхідних для виконан-

ня педагогічних обов'язків знання не мають завершеного характеру. А навпаки – потребують постійного оновлення, поповнення чи вдосконалення. Усвідомлення цього стає підґрунтям для виникнення свідомої інноваційної педагогічної діяльності вже на початкових етапах професійної діяльності, а в окремих випадках – під час проходження переддипломної практики.

Досвід роботи показує, що студенти 4-5 курсів здатні активно використовувати передовий педагогічний досвід організації навчально-виховного процесу на основі його активного перетворення і адаптації до умов практики (характер навчального закладу, вікові та індивідуальні особливості учнів і т. ін). Результати узагальнюються у вигляді курсового та дипломного проектування і свідчать про високий потенціал сучасних випускників ВНЗ педагогічного профілю до інноваційної педагогічної діяльності.

Висновок. Педагогічна взаємодія в умовах ВНЗ педагогічного профілю в умовах реалізації технологічного підходу в освіті набуває особливого характеру. Суб'єктивні досвіди учасників навчального спілкування перетинаються і таким чином відбувається активне опанування студентом знань, свідоме формування умінь застосовувати теоретичні знання на практиці, готовності до інноваційної педагогічної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА.

1. Дичківська І.М. // Дичківська Ілона Миколаївна// Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с. (Альма-матер).
2. Лозова В.І. // Лозова Валентина Іванівна// Цілісний підхід до формування пізнавальної активності школярів/ Харк. держ. Пед. ун-т імені Г.С. Сковороди. – 2-е вид., доп. – Харків: «ОВС», 2000. – 164 с.